

СТРУКТУРА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

4.1

ПЛАН

1

- Підходи до визначення структури політичної системи. Політична влада

2

- Інституційно-організаційна підсистема

1

Підходи до визначення структури політичної системи

1

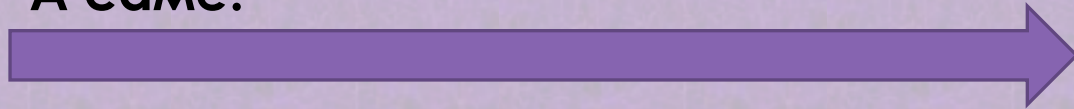
- Політична система - **теоретичний, ідеальний конструкт**, який дає змогу виявляти й описувати системні властивості різних політичних явищ.
- Політична система розглядається не як відображення політичної дійсності, а як засіб (інструмент) системного аналізу політики.

2

- Політична система - реальний **складний механізм формування і функціонування владних відносин** у суспільстві.

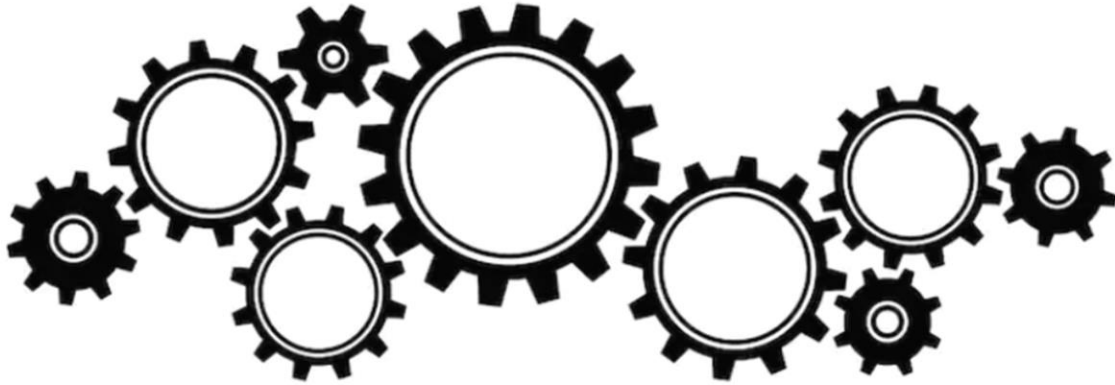
Сталі взаємозв'язки між різними політичними явищами

При аналізі політичних систем слід враховувати як **системні властивості** різних політичних явищ, так і **сталі взаємозв'язки** між ними.
А саме:

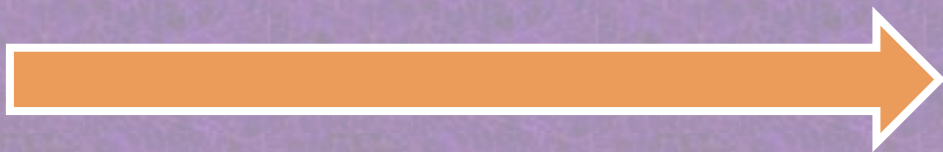
Політична система становить **складне і специфічне явище** в життєдіяльності суспільства, з внутрішньо організованими зв'язками і властивостями елементів.

- ✓ Аналіз політичної системи дає змогу розкрити її структуру.
- ✓ Структура дає змогу зрозуміти, як саме організоване системне ціле.

Структура політичної системи визначається теоретичними уявленнями про її сутність:

РОЛЬОВА ТЕОРІЯ:

ролі, взаємодії, види та зразки політичної поведінки

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД:

індивіди, групи, організації, групи тиску, політичні партії

КІБЕРНЕТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ:

входи та виходи, прямі й зворотні зв'язки, процеси прийняття рішень тощо

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД:

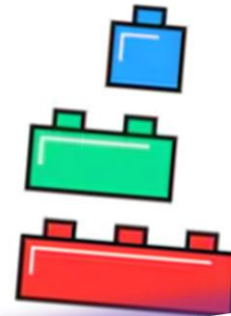
культурні цінності, владні структури, політична поведінка

ПОЛЬОВИЙ ПІДХІД:

політична система - це «політичне поле», (місце, де в конкурентній боротьбі народжується політична продукція)

НЕОІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД:

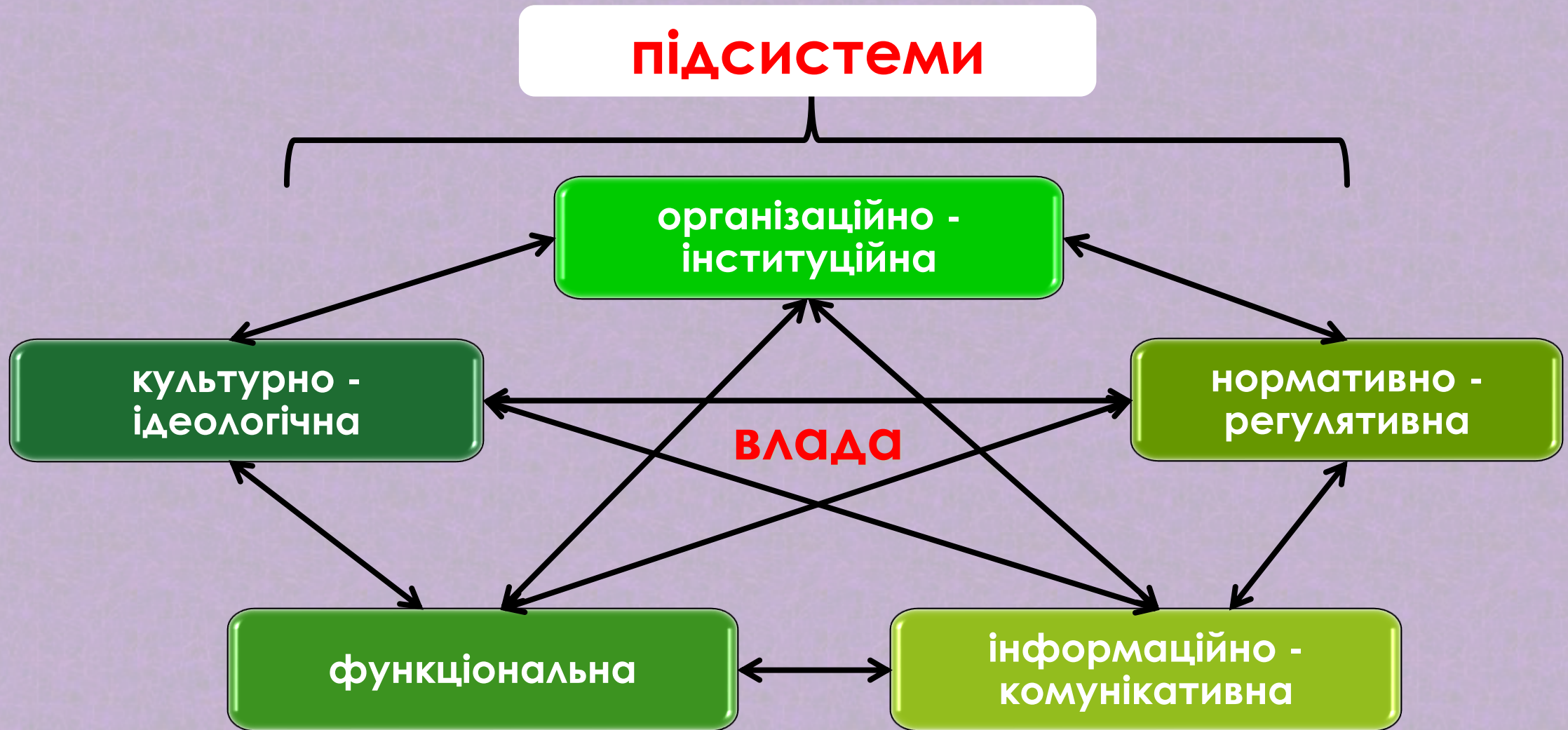
- базовий політичний інститут – держава
- інститут – це не лише державні установи, але й система норм та правил
- всі державні інститути – це теж певні політичні системи
- приділяють увагу також недержавним утворенням, що здійснюють вплив на політику

Варіант 1 (традиційний вітчизняний)

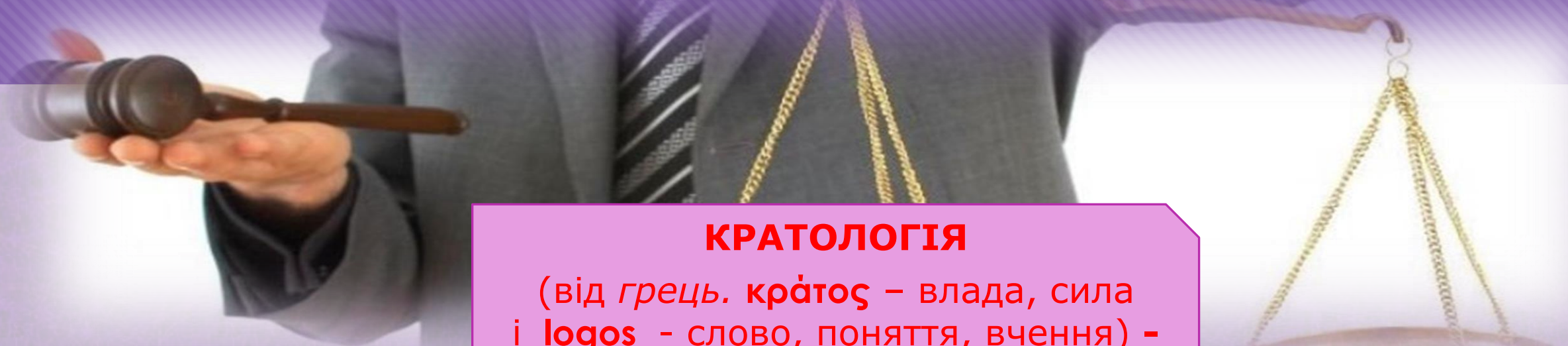
Варіант 2 (підсистеми)

Варіант 3 (елементи)

Влада – основний системоутворюючий чинник політичної системи

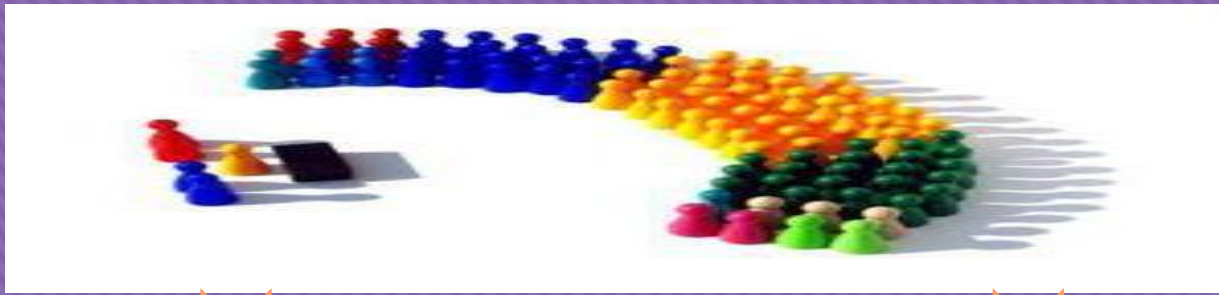
КРАТОЛОГІЯ

(від грець. κράτος – влада, сила і logos - слово, поняття, вчення) - сукупність знань про владу

Влада — це реальна можливість здійснювати своєю волю, нав'язуючи її іншим людям.

Влада — це вплив однієї частини суспільства (індивідів, групи) на поведінку інших у бажаному для себе напрямку.

Суб'єкт влади

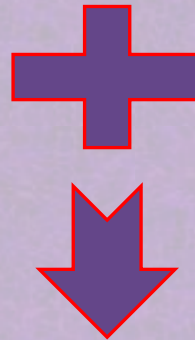
сторона з переважним впливом:

- народ
- державний орган
- окремий індивід, наділений владою

Об'єкт влади

сторона, яка зазнає впливу:

- народ
- окремий індивід

**Демократичне
суспільство**

Підходи до трактування поняття влади

Телеологічний

- засіб досягнення поставлених цілей і одержання результатів

Реляціоністський

- відношення між двома партнерами, коли суб'єкт впливає на об'єкт

Системний

- об'єднувач всіх елементів політичної системи

Біхевіористський

- особливий тип поведінки: одні люди командують, а інші підкоряються

Інструменталістський

- можливість використання певних засобів, зокрема, насильства

Підходи до трактування причин владних відносин

Біологічний

**влада
притаманна
біологічній
природі людини**

Антропологічний

**влада
притаманна
суспільній
природі людини**

Політологічний

**влада з'являється
лише на певних
етапах розвитку
суспільства**

РЕСУРСИ ВЛАДИ — фактичні та потенційні засоби здійснення влади

Ресурси знаходяться між суб'єктом і об'єктом влади та «матеріалізують» відносини залежності між ними.

Класифікація влади (за сферами суспільного життя):

- 1 • економічна
- 2 • соціальна
- 3 • духовно-інформаційна
- 4 • сімейна
- 5 • політична

Функції політичної влади

Управлінська

- керівництво та управління суспільством

Інтеграційна

- узгодження інтересів всіх соціальних груп

Оптимізаційна

- оптимізація політичної системи відповідно до цілей і завдань правлячих сил

Стабілізуюча

- забезпечення політичної стабільності в країні

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА – це реальна
здатність одних суб'єктів політики
проводити свою волю стосовно інших за
допомогою правових і політичних норм

Державна влада

**За суб'єктами
здійснення**

**Влада громадських
організацій**

**Влада органів
місцевого
самоврядування**

Основні риси політичної влади

Легітимність політичної влади

Легітимна влада — це влада, що визнається більшістю народу законною і справедливою

legalis

≠

legitimus

законний

Ознаки легітимності політичної влади

Ліберально-демократична позиція:

легітимною є влада, яка сформована в результаті законних, демократичних процедур

Позиція політичного реалізму:

легітимність влади полягає в її здатності підтримувати в суспільстві стабільність

ІДЕАЛЬНІ (ЧИСТІ) ТИПИ ЛЕГІТИМНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

1

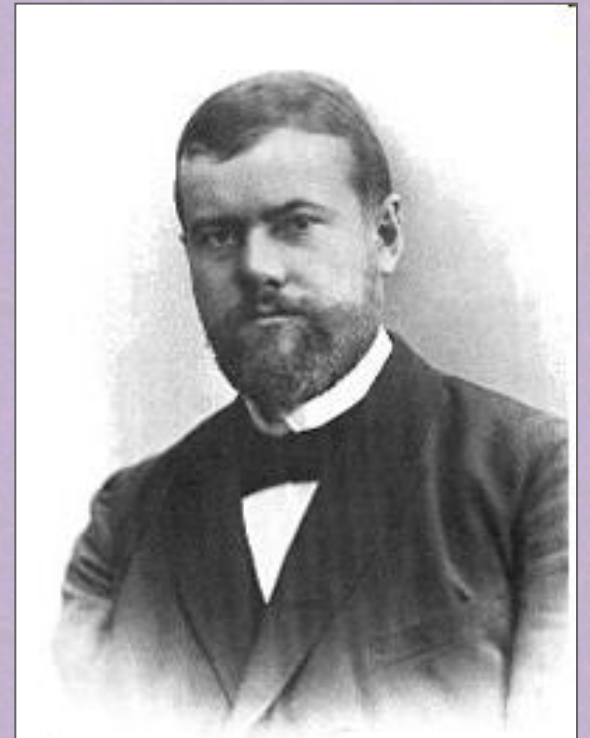
• Традиційний

2

• Харизматичний

3

• Раціонально-легальний

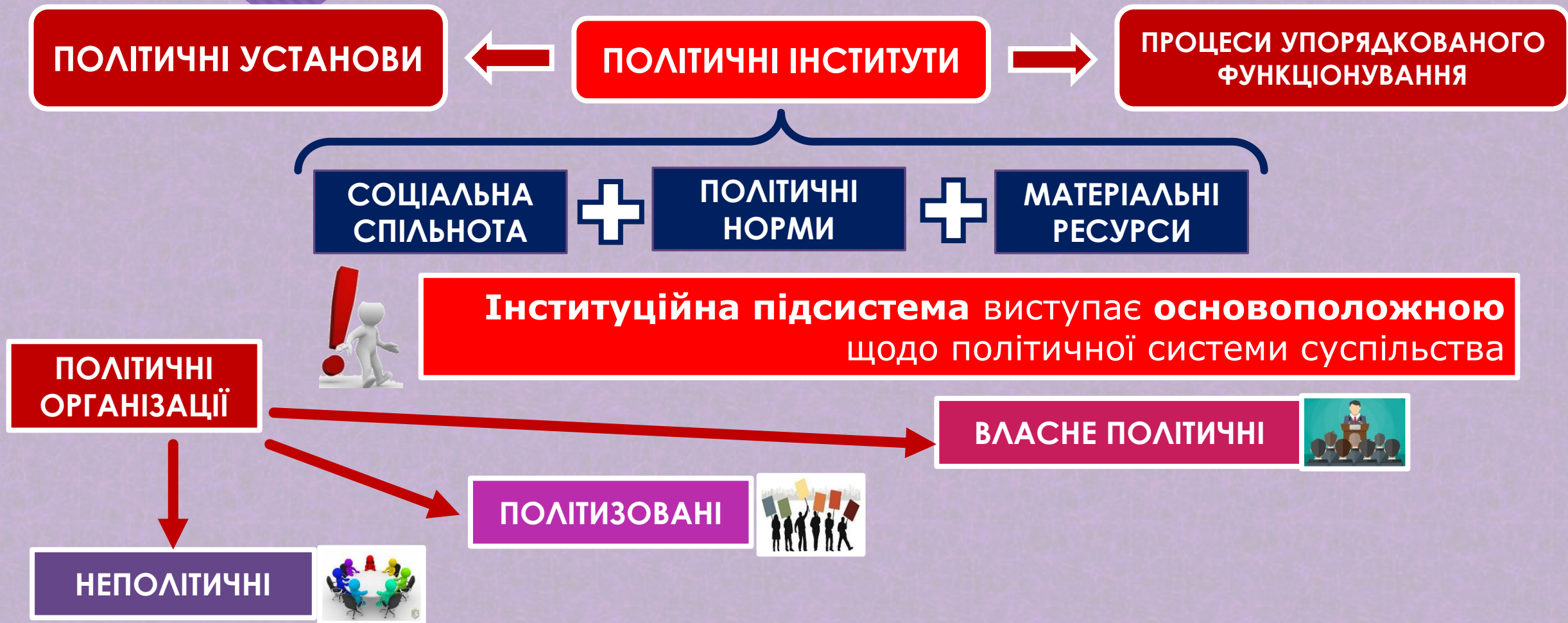

МАКС ВЕБЕР
(1864-1920)

2

ІНСТИТУЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ПІДСИСТЕМА –

сукупність політичних інститутів, які виражають і представляють різні за значенням інтереси: від загальнозначущих до групових і приватних

2.1

ДЕРЖАВА – основний інститут політичної системи, що здійснює управління загальносуспільними справами, забезпечує охорону цілісності і безпеки суспільства

ДЕРЖАВА – основний політичний інститут, що організує, спрямовує і контролює спільну діяльність і стосунки, відносини людей, суспільних груп, класів, асоціацій, груп інтересів

ДЕРЖАВА

політична організація панівного класу

велика соціальна спільнота

уряд, адміністрація, державний апарат

система організацій, установ, інститутів

Основні концепції походження держави

Патріархальна

Держава –
продукт
природного
розвитку сім'ї

Теологічна

Держава –
результат дії
божественної волі

Договірна

Держава –
результат
суспільного
договору між
правителем та
підданими

Психологічна

Держава –
організація,
створена для
управління
суспільством з
боку певних осіб

Насильницька

Держава –
організація
переможців над
переможеними

Марксистська

Держава –
продукт
економічного
розвитку і
класових
суперечностей

Основні ознаки держави

Державний апарат

- система органів та установ, які здійснюють функції державної влади

Територія держави

- частина суші, земних надр, повітряного простору і територіальних вод, на яку поширюється влада даної держави

Правова національна система

- держава регулює суспільні відносини і надає своїм рішенням загальнообов'язкового характеру за допомогою правових норм

Податки та збори

- збір коштів для утримання державного апарату та фінансування соціальної сфери

Основні ознаки держави

Населення

- жодна людина не може існувати поза межами держави

Громадянство

- обов'язковість членства в державі

Державні символи

- герб, прапор, гімн, державна мова

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ - основні напрямки діяльності, які розкривають її соціальну сутність і призначення

За часом виконання

Зовнішні функції держави

Оборона та національна безпека

Налагодження міждержавних відносин

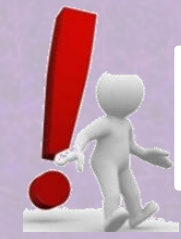
Інноваційна

Тимчасові

Здійснюються лише на певному етапі існування держави

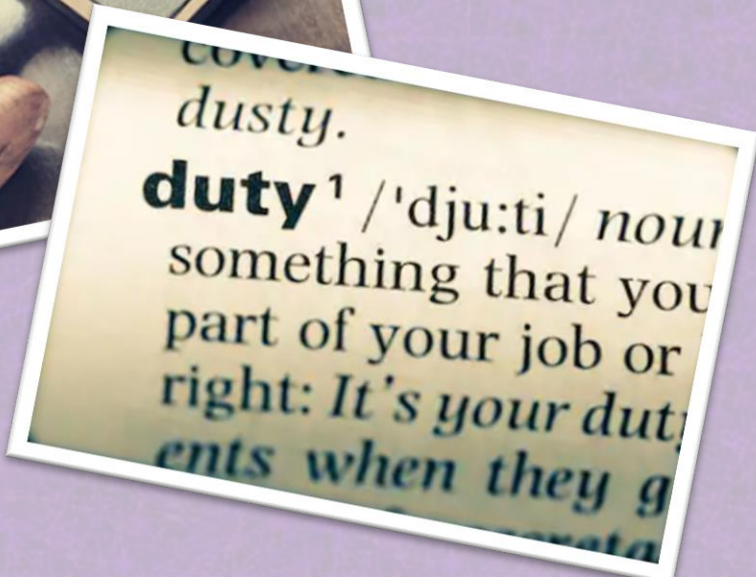
Постійні

Здійснюються протягом всього часу існування держави

Держава - ядро політичної системи

Властивості держави

ВЛАСТИВОСТІ ДЕРЖАВИ – притаманні лише їй сутнісні характеристики:

1. має універсальний характер;
2. виступає офіційним представником усього суспільства, основна форма політичної інтеграції при наявності його розшарування;
3. покликана забезпечити основні права людини, всіх і кожного, хто знаходиться на її території;
4. встановлює формально обов'язкові для всіх правила поведінки – правові норми;
5. володіє верховною і самостійною владою, формально незалежною від будь-якої організації або особи;
6. бере на себе обов'язок реалізації загальної волі або забезпечення загальних благ та добробуту;
7. є уособленням суверенітету народу (нації), реалізує його право на самовизначення;
8. має право на примус та реалізує його.

ГРОМАДСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ — це добровільне формування громадян (фізичних осіб), створене ними на основі єдності інтересів для спільної реалізації своїх прав і свобод

**ГРОМАДСЬКА
ОРГАНІЗАЦІЯ**

**ПОЛІТИЧНА
ПАРТІЯ**

**ОРГАН
ГРОМАДСЬКОЇ
САМОДІЯЛЬНОСТІ**

**ГРУПИ
ІНТЕРЕСІВ**

**ГРОМАДСЬКИЙ
РУХ**

**ТРУДОВІ
КОЛЕКТИВИ**

Громадські об'єднання утворюються і діють на принципах:

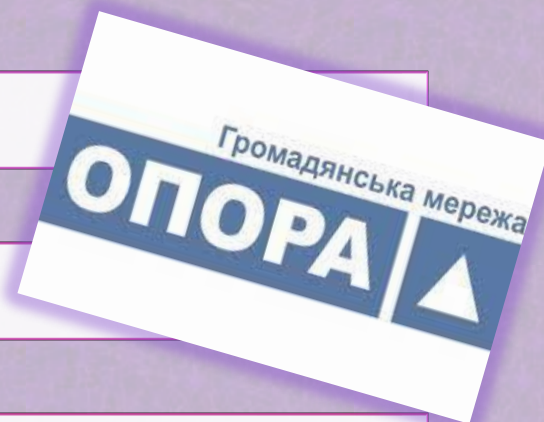
добровільності

самоврядності

вільного вибору території діяльності

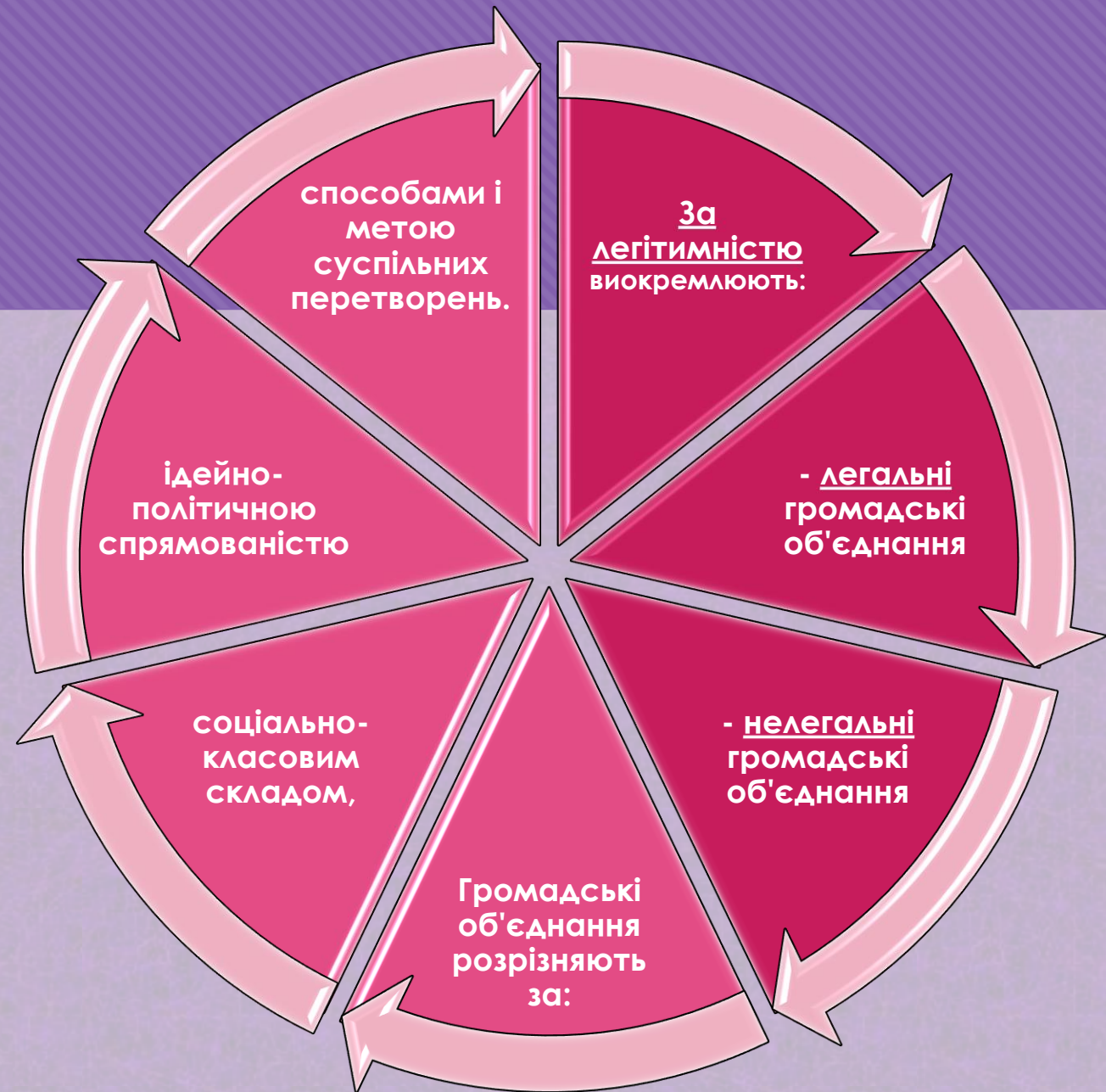
рівності перед законом

відсутності майнового інтересу їх членів
(учасників)

Класифікація громадських об'єднань

- **За спільним інтересом** створюються спілки підприємців, кооператорів, профспілки.
- Інтерес **духовного відродження** породжує об'єднання культурного та гуманітарного, релігійного напрямів.
- **Політичні мотиви** спричиняються до відповідних ідейно-політичних угруповань і течій.
- **За правовим статусом** розрізняють:
 1. **формальні** громадські організації (офіційно зареєстровані в органах влади, організаційно оформлені),
 2. **неформальні** організації (не зареєстровані юридично, створені спонтанно за ініціативою "знизу", згідно з усвідомленими спільними інтересами; незалежні від офіційних державних органів, діють без чіткої програми, за принципами самоврядування).

Функції громадських організацій:

4. Кадрова

полягає в підготовці кваліфікованих кадрів для державних та громадських органів, установ, організацій. Звичайно, при цьому не обійтися без цілеспрямованої кадрової політики, системи відповідних навчальних закладів, семінарів, курсів тощо. У забезпеченні дієвості цієї політики громадськість відіграє особливо важливу роль.

5. Інтегративна

Об'єднання, консолідація мас

6. Комунікативна

інформаційне забезпечення, розширення спілкування, підвищення ролі громадської думки, підтримка нею певних починань, організацій.

7. Контролююча

здійснення громадського контролю над державними установами, з метою зменшення бюрократизації суспільного життя, впливу на державну політику і розвиток суспільства загалом.

1. Виховна

націлена на формування в громадян моральної, політичної, управлінської, правової культури, національної самосвідомості, відповідальності за справу і свою поведінку, свідому трудову дисципліну; виховання ініціативності, творчого підходу, професіоналізму, підприємництва. Особливу роль відведено переконанням, просвітництву, залученню до управлінської діяльності, гласності.

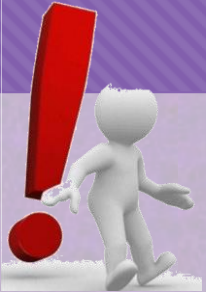
2. Опозиційна

її роль полягає в запобіганні надмірній централізації й посиленні влади держави, сприянні прогресивному розвитку громадянського суспільства. Для досягнення мети громадські об'єднання вдаються до різних засобів: підтримки чи незгоди з державними рішеннями, висунування альтернативних програм, апеляції до громадської думки, контролю тощо.

3. Захисна

спрямована на задоволення та захист інтересів, потреб членів організації через вимоги, заяви до державних органів, уряду, а також законодавчу ініціативу, контроль за виконанням своїх рішень і угод з державними установами, органами, переговори з ними тощо. Чільне місце належить безпосередній допомозі членам формування.

«ПАРТІЯ» (лат. *partio* – ділю, розділяю) - частина більшої спільності або цілісності

ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ – добровільне та організаційно оформлене об'єднання громадян, яке виражає інтереси частини суспільства і прагне до їх задоволення шляхом здобуття, утримання і використання державної влади

Аристотель

**Ш.-Л. Монтеск'є
Дж. Вашингтон
Дж. Медісон,
А. де Токвіль**

**М. Вебер
Г. Моска
В. Парето
Р. Міхельс**

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Класовий підхід (марксистський)

- партія - це організація певного суспільного класу чи соціальної групи

Ідеологічний підхід (ліберальний)

- партія - це ідеологічна спільність людей, їх добровільне об'єднання навколо якоїсь ідеології

Інституціональний підхід

- партія - це громадська організація, важливий інститут політичної системи

Функціональний підхід

- партія – це організована група людей, головним завданням якої є завоювання, утримання й використання державної влади

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ (Дж. Ла Паломбара)

Партія - носій ідеології
(або принаймні
конкретної орієнтації)

Партія - відносно
тривале в часі
об'єднання людей

Мета партії -
завоювання і
здійснення влади

Партія прагне
забезпечити собі
підтримку народу

ОЗНАКИ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ

1

Наявність ідеології

2

Певна тривалість існування в часі

3

Наявність організаційної структури

4

Прагнення влади

5

Пошук народної підтримки

СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИЙ РУХ

не має організаційної
структури та детально
розробленої
політичної програми

ГРУПА ІНТЕРЕСІВ

не прагне до
завоювання
державної влади, а
обмежується лише
здійсненням впливу
на неї

Структура політичної партії

ФУНКЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Політична

- боротьба за оволодіння державною владою
- політичне представництво соціальних інтересів
- участь у розробці і здійсненні політичного курсу держави

Соціальна

- політична соціалізація
- соціальна інтеграція

Ідеологічна

- розробка ідеології, політичних доктрин і програм

Управлінська

- підготовка та висунення кадрів для апарату держави, партії, громадських організацій
- участь у формуванні й діяльності всіх ланок державного апарату

Електоральна

- формування громадської думки
- політичне рекрутування

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

За соціальною базою:

класові

національні
(етнічні)

конфесійні

буржуазні

регіональні

дрібно-
буржуазні

жіночі

гротескні

селянські
(аграрні)

робітничі
(пролетарські)

Інтеркласові,
універсальні
(партії виборців)

За ідеологією:

**ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНІ
(мають чітко визначену ідеологічну
спрямованість)**

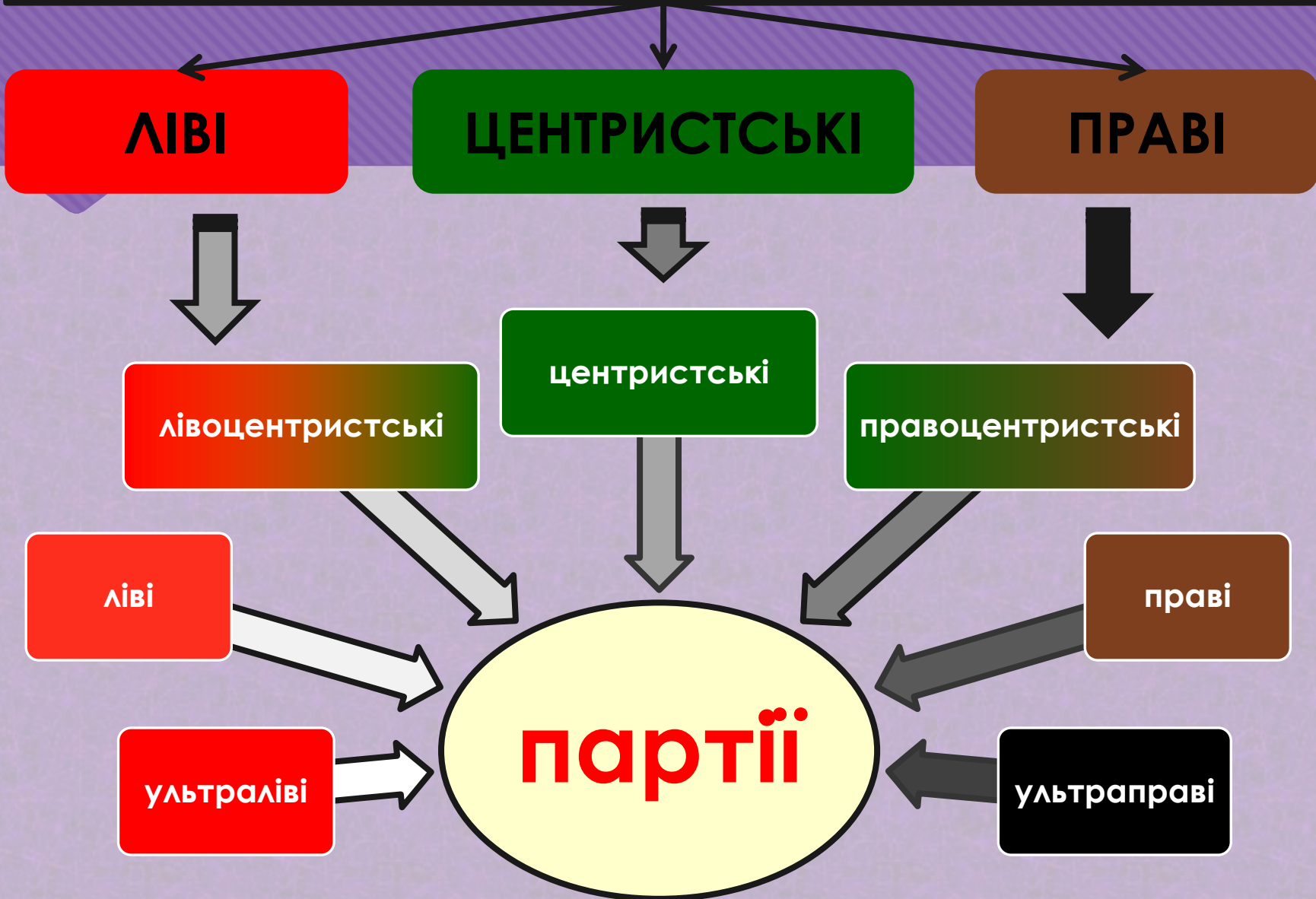
За ідеологією:

ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНІ
(мають чітко визначену ідеологічну спрямованість)

ПРАГМАТИЧНІ
(не мають чіткої ідеології, орієнтуються на широкий спектр суспільних проблем)

ХАРИЗМАТИЧНО-ВОЖДИСТСЬКІ
(підтримують конкретного політика, який і визначає ідеологічну спрямованість партії)

За місцем в політичному спектрі:

ЛІВІ ПАРТІЇ

- ✓ знищення приватної власності
- ✓ державна власність
- ✓ командна економіка
- ✓ соціальний захист трудящих
- ✓ радикально-революційні методи

ПРАВІ ПАРТІЇ

- ✓ охорона приватної власності
- ✓ сильна влада
- ✓ стабільність
- ✓ національні цінності
- ✓ негативне ставлення до революції

Демократія

- Ринкова економіка
- Соціальна справедливість

- Приватна власність
- Індивідуальна свобода

- Державна власність
- Командна економіка
- Колективізм

- Національні цінності
- «Порядок»
- Сильна влада

Тоталітаризм

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Продовження – на семінарському занятті...